

OTOČKA IMOVNA OPĆINA

THE MUNICIPALITY OF OTOČAC

Marko VUKELIĆ*

SAŽETAK: *Povijest ličkoga šumarstva do danas je nažalost vrlo slabo istražena. Zahvaljujući sačuvanom i vrlo iscrpnom i zavidno stručno obrađenom "Statističkom opisu uprave i gospodarenja šumah Otočke imovne općine od postanka 1879. do konca 1895. godine", autora Šandora Perca, nadšumara, istaknutog šumarskog stručnjaka, omogućen je uvid u jedno značajno razdoblje povijesti ličkog šumarstva. Uz to dat je kratki prikaz šumarstva u Lici za vrijeme Vojne krajine, dopunjen s drugim podacima o djelovanju i radu njezinih imovnih općina.*

U "Statističkom opisu Otočke imovne općine" detaljno su prikazane geografske, vegetacijske, uređajne, uzgojne, imovinsko-pravne, organizacijske i socijalne prilike, kao i sveukupno gospodarenje popraćeno s nekoliko tablica. Od velikog broja podataka ističemo samo nekoliko najvažnijih. Otočka imovna općina zauzimala je površinu od 79.357 ha, a od toga šuma 73.629 ha (93 %), čistina 4.660 ha (6 %) i neproduktivnog tla 1.068 ha (1 %). Drvna zaliha iznosila je 8.970.057 m³ (122 m³/ha), godišnji sječivi prihod 159.971 m³, te procijenjena vrijednost šuma 14.230.732 forinti. Godišnje troše pravoužitnici 91.415 m³ ili 132.485 prm, pa za prodaju i ostale potrebe preostaje 68.556 m³.

Lička imovna općina zapravo nikada nije osnovana, ali joj je kod diobene odluke 1880. g. bila dodijeljena ukupna površina od 55.511 ha, a od toga 50.670 ha šuma s drvnom zalihom 6.222.524 m³ (123 m³/ha) i procjenom vrijednosti šuma 5.772.514 forinti.

Na gospodarenje otočke imovne općine, ali i ličke imovne općine, odlučno su utjecali pravoužitnici sa svojim široko stečenim pravima u korištenju šuma imovnih općina. Ipak razdoblje djelovanja imovnih općina u Lici bilo je uspješno. Na temeljima imovnih općina nastavila je poslije II. svjetskog rata s radom nova jedinstvena šumarska organizacija u Lici, koristeći sve njihove uspješne rezultate.

Ključne riječi: imovna općina, površina, godišnji sječivi prihod, procijenjena vrijednost šuma, pravoužitnici.

UVOD

Počeci organiziranog šumarstva na području Like podudaraju se s Franzonijevim šumskim redom 1765. god., koje je važno za cijelu Vojnu krajinu. U sklopu tadašnjih vojnih vlasti s krajiškim šumama gospodarila je posebna šumarska služba.

Razvojačenjem Vojne krajine njezine šume su podijeljene u dvije velike skupne, i to na državne šume, te šume imovnih općina. Imovne općine osnovane su u prvom redu za zadovoljenje potreba krajišnika iz šuma na ogrijevu i ostalim potrebama. Naime, ukidanjem Vojne krajine tadašnje vlasti htjele su domaćem stanovništvu ("pravoužitnicima") i dalje osigurati sva stečena prava ("servitut") u šumama u novo osnovanim imovnim op-

* Marko Vukelić, dipl. ing. šum., savjetnik upravitelja U.Š. Gospodarske općine Otočac.

ćinama. Istovremeno su izdovjeni veliki sačuvani šumski kompleksi u novu kategoriju državnih šuma.

U sklopu 11 imovnih općina, dvije (otočka i lička) se nalaze na području Like. Stjecajem sretnih okolnosti i brigom autora ovoga članka pronađen je izvorni tekst o otočkoj imovnoj općini (Statistički opis uprave i gospodarenja šumah 1879 - 1895. god.) u šumariji Otočac. U tom opisu, lijepim krasopisom njegov autor Šandor Perc, nadšumar, detaljno piše o geografskim, vegetacijskim, uredajnim, imovinsko-pravnim i socijalnim aspektima, te o tadašnjem i budućem gospodarenju. Otočka imovna općina prostirala se na 79.357 ha šuma i šumske zemljišta, a od toga odnosi se na šume 73.629 ha (93 %), čistine 4.660 ha (6 %) i neplodno tlo 1.068 ha (1 %). Drvna zaliha iznosila je 8.970.057 m³ (122 m³/ha), godišnji sječivi prihod 159.971 m³, te procijenjena vri-

jednost šuma 14.230.732 forinti. Pravoužitnici godišnje troše 91.415 m³ ili 132.485 prm, dok za ostale potrebe i prodaju ostaje 68.556 m³. Lička imovna općina zauzimala je ukupnu površinu od 55.511 ha, a od toga 50.670 ha šuma, te 4.841 ha pašnjaka i neplodnog tla. Drvna zaliha iznosila je 6.222.524 m³ (123 m³/ha), a procijenjena vrijednost 5.772.514 forinti.

Uz mnoge propuste za 62 godine (1879-1941) postojanja otočke imovne općine, ipak je njezino djelovanje bilo uspješno. Zbog neadekvatne primjene zakonskih odredbi lička imovna općina nikada nije ni osnovana.

Detaljni statistički opis uprave i gospodarenja šumama otočke imovne općine dopunjen s ostalom raspoloživom dokumentacijom omogućio je potpuniji uvid u do sada skromna saznanja o povijesti ličkog šumarstva.

ŠUMARSTVO LIKE DO RAZVOJA ČENJA VOJNE KRAJINE

Vojna krajina sa svojim generalatima, pukovnjama i mjesnim općinama nalazila se pod vrhovnim zapovjedništvom Centralnog-kraljevskog-dvorskog ratnog vijeća u Beču, tako i krajiško vojno šumarstvo i šume. U vrijeme Vojne krajine u Lici nije bilo feudalnih posjeda i šuma, jedino je područje šumarije Brinje bilo u posjedu modruških knezova Frankopana. Nakon njihovog pogubljenja u Bečkom Novom Mestu 1679. godine, cijeli je posjed zajedno sa šumama postao vlasništvo habsburškog dvora.

Krajišnici su uz vojne dužnosti imali pravo servituta (služnosti) u tadašnjim državnim šumama. Dobivali su besplatno građevno i ogrjevno drvo, pravo na pašu, žiropašu, leženinu i druge šumske proizvode.

Krajiško stanovništvo bilo je na primitivnom stupnju razvoja. Težili su posjedovati što više stoke, bez obzira na njihovu kvalitetu. Tako su koze bile pogodne i mnogobrojne i u velikoj su mjeri utjecale na devastaciju šuma. To je bio jedan od razloga da je zapovjednik karlovačkog generalata, barun von Beck 1764. godine izdao propis o šumskom redu pod nazivom Medjutimni šumski red, a 1765. godine popratne instrukcije.

O spomenutomu šumskom redu Kosović (1914) piše: "To bi bio imati koliko je nama poznato prvi propis o šumskom redu u povijesti Hrvatske". U samom uvodu propisa napominje se da su šume karlovačkog generalata u tako lošem stanju, da će graničari radi pomajkanja drveta morati napuštati svoja ognjišta, ako šume ne budu brižnije čuvali. Šumski red također donosi odredbe o sjeći šume, organizaciji čuvarske službe, zabranji loženja vatre u šumi, o uništenju koza, pošumljavanju goleti i drugo.

U idućem uvodu Instrukcija piše: "Šuma se lako sječe, ali dugo treba da naraste, pustoši se i rasipa, s njom

se loše postupa, te se bojati da će se u buduće sasvim izobličiti". Franzoni kao stručni tvorac šumskog reda bio je poznat po vrlo strogim mjerama zaštite i čuvanja šuma, pa je između ostalog u prvome redu protežao sanitarne sječe. Zabranio je sjeću živo stojecih stabala u carskim i seoskim šumama, ako nisu bile odobrene. Ogrijev se izradivao iz bolesnih stabala, preloma i izvala. Također je zabranio nelegalnu trgovinu drvetom. Građevno i ogrijevno drvo moglo se prodavati na stovarištim. Glavna stovarišta bila su u Senju, Karlobagu i Sv. Jurju.

Franzoni naređuje gradnju zatvorenih peći umjesto ognjišta, a kozama je zabranjen pristup u šumu i blizinu šuma. Dozvoljena je jedino paša rogate stoke. Loženje vatre bilo je zabranjeno u šumi i blizini šume. Za prekršitelje bile su propisane stroge kazne, kao i za krađu drveta te oštećenje stabala i pomlatka.

Za provedbu šumskog reda u šumama, kao i za čuvanje šuma bile su zadužene i odgovorne vojne vlasti po pukovnjama i mjesnim općinama.

Može se zaključiti da su 1764. i 1765. godina bile vrlo plodne što se tiče šumarskih propisa, inventarizacije šuma, organizacije šumarstva, u čemu velike zasluge pripadaju Weldmeisteru Franzzoniju.

Nakon donošenja Medjutimnog šumskog reda i Instrukcija u Karlovačkom generalatu, carica Marija Terzija 1769. godine izdaje Uredbu za civilnu Hrvatsku o gospodarenju šumama na hrvatskom jeziku pod nazivom: "O lugov dubrav i loz čuvanje i zadržavanje" (Kesterčanek 1882). O toj Uredbi Kesterčanek kaže: "Nije to samo prvi hrvatski šumski zakon, već i prva na hrvatskom jeziku izdana Uredba o šumskom gospodarenju".

Karlovački i Varaždinski generalat 1787. godine ujedinjuju se u kantonsku upravu sa sjedištem u Zagrebu, kada se donose novi propisi o šumskom redu s napucima za krajiške šume.

Nakon Franzonija u Vojnoj krajini sljedećih sto godina nije bilo značajnog pomaka niti napretka u donošenju propisa o gospodarenju šumama, osim što su vršene invertarizacije šuma i reambulacije.

Novi premjer šuma otočke i ličke pukovnije počeo je 1808. godine, koji je zbog Napoleonovih ratova završio 1820. godine. Lika je bila pod francuskom upravom od 1809. do 1813. godine.

Burne 1848. godine ukinut je feudalni sustav, a 1850. godine donosi se temeljni krajiški zakon, po kome krajišnici postaju vlasnici zemlje koju su do tada uživali. Tada su ukinute besplatne tlake i rabote, ali je ostala besplatna vojna obveza. Šume su ostale carsko dobro, uz pravo besplatnog korištenja za potrebe krajišnika, čija su prava zakonom zabranjena. Seoski pašnjaci i šumarci postaju vlasništvo mjesnih zajednica kao najnižih upravnih jedinica pod nazivom "Zemljinske zajednice".

U Vojnoj krajini 1860. godine uveden je austrijski "Opći šumski zakon", koji je sadržavao sve propise: o gospodarenju šumama, korištenju šumskih proizvoda, zaštiti šuma i organizaciji šumarske službe. Isti zakon u civilnoj Hrvatskoj donešen je 1858. godine.

Slabljenjem i nestankom moći Osmanlijskog carstva Vojna krajina gubi svoje značenje kao institucija, te dolazi do promjena i reorganizacije. U tu svrhu vojno

zapovjedništvo u Zagrebu osniva "Samostalni odsjek za šumarstvo", koje sa postojećim šumskim upravama kod krajiških pukovnija (Otočac, Gospic, Ogulin) obavlja pripreme razgraničenja šuma zbog razvojačenja Vojne krajine i uvođenja civilnih vlasti.

Po uredbi cara Franje Josipa 1871. godine krajiške šume su podijeljene na "Državne" i "Imovnih općina". Iste godine osnovana je Krajiška šumska uprava u Zagrebu za Državne šume sa šumarskim uredima u Vinkovcima i Otočcu. Otočki šumski ured 1907. godine preseljen je u Sušak.

Kraljevski šumski ured u Otočcu za "Državne šume" ima u sastavu devet šumarija i to: Otočac, Krasno, Kosinj, Škare, Plitvički Ljeskovac, Gospic, Karlobag, Donji Lapac i Sveti Rok.

Gospodarstveni ured ličke imovne općine nije nikada osnovan, a bile su mu dodijeljene šumarije: Gospic, Karlobag, Sv.Rok i Donji Lapac.

Patronat nad ličkom imovnom općinom bio je u nadležnosti otočke imovne općine.

Pruskim ratom stvorena je Austro-ugarska država. Austro-ugarskom nagodbom 1868. godine Hrvatskoj su priznata ograničena prava i autonomija u državnoj upravi, sudstvu, školstvu, crkvi s upotrebot hrvatskog jezika. Spomenutom nagodbom Hrvatska međutim nije dobila financijsku samostalnost, Mađari se postavljaju na rukovodeća mjesta, a u uredima se koristi mađarski jezik. Tako je mađarski stručnjak nadšumar Šandor Perc 1879. godine postavljen za upravitelja gospodarstvenog ureda otočke imovne općine.

OSNIVANJE IMOVNIH OPĆINA

Razvojačenjem Vojne krajine 1871. do 1873. god. i uređenjem civilne vlasti u Hrvatskoj dolazi do reorganizacije u šumarstvu. Prema zakonu iz 1871. godine¹⁾) krajišnici su mogli sva svoja prava ostvariti u šumama imovnih općina, dok državne šume ostaju neopterećene. Prema istom zakonu bivše državne šume podijeljene su po vrijednosti na polovicu. Jedna polovica šuma po vrijednosti dodijeljena je Imovnim općinama, a druga polovica državnim šumama. Izlučena polovica šuma po vrijednosti treba zadovoljiti potrebe pravoužitnika u imovnim općinama, koji su ta prava imali u državnim šumama bivših pukovnija.

Imovne općine bile su dužne:

- podmiriti potrebe u gradnji mjesnih, crkvenih i školskih općina

- podmiriti potrebe na ogrijevnom drvetu spomenutih općina
- podmiriti potrebe i sva prava krajišnika na građevnom i ogrijevnom drvetu

U Hrvatskoj se Vojnoj krajini u bivšim pukonijama osniva jedanaest imovnih općina i to: Otočka, Lička, Ogulinska, Slunjska, Petrinjska, Glinska, Križevačka, Đurđevačka, Gradiška, Brodska i Petrovaradinska, dok se za državne šume osniva krajiška šumska uprava u Zagrebu, sa šumarskim uredima u Vinkovicima i Otočcu.

Imovne općine bile su dužne osigurati prava krajišnika bez obzira na vjeroispovijest, te prihode za podmirenje troškova vlastite uprave u gospodarenju šumama. Kod nekih općina bilo je teškoća, jer su diobenom odlukom dobile loše šume, kao što je to slučaj s ličkom imovnom općinom.

Povećavanjem broja pravoužitnika imovne općine raspolagale su s manjim sredstavima za poslovanje. Izostala je intervencija države, što je još više pogoršalo njihov težak položaj.

¹⁾(Goglia, A. 1917., Uredovna zbirka šumarskih propisa. Zakon od 8. VI. 1871. god. o otkupu šumskih služnosti u državnim šumama, Zagreb)

Prema Zakonu o imovnim općinama 1873. godine³⁾, određena su načela djelovanja i gospodarenja šumama. Šume imovnih općina bile su pod nadzorom javnih vlasti i povjerenika.

Imovnu općinu kao vrhovno tijelo postavlja skupština zastupstva, gospodarski i revizorski odbor, te gospodarstveni ured sa svojim tijelima i šumarijama. Zastupstvo imovne općine biraju mjesne općine za vrijeme od tri godine. Na svakih 5.000 žitelja bira se jedan zastupnik, a preko 5.000 dva zastupnika. Skupština zastupstva donosila je u jesen proračun, a u proljeće završni račun, kao i odluke o osnovnim sredstvima, investicijama, zajmovima i ostalo. Gospodarski odbor s predsjednikom i četiri člana pravni je zastupnik, koji provodi odluke zastupstva. Gospodarstveni ured kao stručni šumarski organ upravlja šumama na osnovi proračuna, važećih propisa, zakona i odluka. Za svoj rad odgovoran je gospodarskom odboru.

OTOČKA IMOVNA OPĆINA

Šumarstvo Otočke imovne općine detaljno je opisao njen upravitelj, nadšumar Šandor Perc u svom "Statističkom opisu" uprave i gospodarenja šumah od njenog postanka 1879. do 1895. godine⁴⁾

Opis u originalu sadrži:

- I Položaj i veličinu
- II Tlo i podneblje
- III Nalazeće vrste drveća
- IV Odnošaji vlasništva
- V Dosadanje gospodarenje i sadanje stanje
 - a) Organizacija gospodarenja
 - b) Sadanje stanje zaliha i dobnih razredah
 - c) Komunikacije, prihod na drvu i njegovanju šuma
 - d) Trgovina šumska i ciena sirovina
 - e) Upravno i čuvarsko osoblje
 - f) Šumsko redarstvo
- VI Buduće gospodarenje
 - a) Svrha gospodarenja
 - b) Razlozi na kojih se osniva uredjenje šumskog gospodarstva
 - c) Procjena prihoda i postavljanje gospodarstvenih osnovah
- VII Posebni opis šumah i odnošaja dobnih razredah
- VIII Odnošaji površine šumah napram cielom području imovne obćine, pučanstvo i stanje blaga

Prava imovnih općina i pravoužitnika propisana su Zakonom iz 1881. godine⁵⁾ i pratećim naputcima A, B, C. Na taj način je uređeno i propisano poslovanje, organizacija, revizija gospodarskih osnova s načinom gospodarenja i realizacijom etata na principu potrajnosti prebornog gospodarenja i drugo.

Ipak imovne općine u Vojnoj krajini pod civilnom upravom imale su svoje značenje u kulturnom i gospodarskom smislu i odigrale su značajnu ulogu.

U kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca došlo je do podržavljenja imovnih općina s izvjesnom autonomijom, ali je plaćanje zaposlenih ostalo na teret imovne općine.

Finansijski položaj imovnih općina stalno se pogoršavao zbog velikih opterećenja od pravoužitnika, pa Hrvatski sabor 1941. godine donosi odluku o njihovom ukidanju.

- IX Događaji koji štetno djeluju u šumskom gospodarstvu
 - X Lovstvo, voćarstvo i ugljenarstvo
- Osim opisnog dijela opis sadrži i više tabelarnih priloga i to:
- A) Razdielenje posjeda imovne obćine na šumarije, te uređajne razrede sa naznakom površine,drvne gromade i razmjera dobnih razreda
 - B) Prihod od doznaka uz potpunu cenu od osnutka imovne obćine, mjeseca studena godine 1879. do konca godine 1895.
 - C) Prihod od doznaka uz sniženu cenu od osnutka imovne općine, mjeseca studena godine 1879. do konca godine 1895.
 - D) Prihod na dražbenih zapisnicih od godine 1880. do konca 1895.
 - E) Izdatak na kulture i šumske puteve od godine 1882. do konca godine 1895.
 - F) Iskaz o plaći i inih berivih činovnika i službenika otočke imovne općine
 - G) Iskaz o vrhu uplaćenih i odradjenih šumskih šteta od godine 1882. do konca godine 1895.
 - H) Iskaz o broju i vrednosti šumsko-kvarnih prijava od godine 1879. do konca godine 1895.
 - I) Stanje mirovinske zaklade lugara otočke imovne općine koncem 1895. godine

³⁾ (Goglia, A. 1917. Uredovna zbirka šumarskih propisa, Zakon od 15. VI 1873. o imovnim obćinama u Hrvatsko-Slavonskoj vojnoj krajini, Zagreb)

⁴⁾ (Goglia, A. 1917. Uredovna zbirka šumarskih propisa, Zakon od 11. VII. 1881., kojim se razjašnjuju, odnosno preinakaju neke ustanove, Zakon od 15. VI. 1873. godine)

⁵⁾ Ovaj detaljni opis otočke imovne općine sačuvan je u Šumariji Otočac, njega je slučajno pronašao i sačuvao autor ovoga članka za svog službovanja u Šumariji Otočac. Danas je pohranjen u arhivu navedene Šumarije.

Slika 1. Časnici Otočke pukovnije "Ban J. Jelačić" 1894. godine, na čijem području je djelovala otočka imovna općina. Iznad br. 18 drugi časnik je otac inženjera šumarstva Karla Mirtha iz Otočca. Njegov sin Karlo emigrirao je neposredno nakon II. svjetskog rata. Bio je glavni urednik Croatia Pressa u New Yorku. Slika se nalazi u njegovoj rodnoj kući u Otočcu, Vatrogasna br. 1.

(Foto: M. Vukelić)

- J) Pregledni iskaz o proizvodnoj i ukupnoj površini pojedinih uređajnih razredah, njihovoj ukupnoj drvnoj zalihi, te godišnjem sječnom prihodu
- K) Iskaz pučanstva i površine občinskih pašnjaka otočkog okružja
- L) Iskaz o množini gospodarskih životinja otočkog okružja
- M) Iskaz o dužnosti i uplati šumskih šteta za vrieme od godine 1879. do knca 1894. godine
- N) Inventar otočke imovne obćine osim šumah procjenjenih kod diobe na vrednost od 14,230.731,73 forinta.

U tekstu će se detaljnije prikazati statistički opis uprave i gospodarenja šumama otočke imovne općine za razdoblje od 16 godina (1879-1895. god.) prema rasporedu u originalu kako slijedi.

Slika 2. Zgrada bivšeg Gospodarskog ureda otočke imovne općine u Otočcu. U istoj je sada Srednjoškolski centar.

(Foto: M. Vukelić)

I. POLOŽAJ I VELIČINA

Šumski posjed otočke imovne općine prostire se na području bivše carske i kraljevske krajiške otočke pukovnije, između $44^{\circ} 32'$ i $44^{\circ} 57'$ sjeverne širine, a

$32^{\circ} 36'$ i $33^{\circ} 42'$ istočne duljine. To je područje krša i kraških formacija, s puno gorskih kosa, izoliranih glavica, ponikava, dolaca, pećina, ponora i ravnica.

Posjed sačinjavaju na istoku i sjeveroistoku gore Plješivica i Mala Kapela, a na zapadu i jugozapadu gora Velebit. Nagib terena se kreće od 5° do i 45°.

	Šume	Čistine	Neproduktivno	Ukupno
k.j.	127.947,39	8.098,33	1.854,74	137.900,46
ha	73.521,27	4.660,30	1.067,34	79.356,79

U svom sastavu posjed otočke imovne općine imao je 58 mjesnih općina ukupne površine 472.024,90 k.j. ili 271.633,43 ha. To bivše otočko okružje na sjeveru

Posjed otočke imovne općine na temelju segregacionallnog elaborata iz 1879. godine obuhvaćao je sljedeću površinu:

graniči s Ogulinskim okružjem, na istoku s Bosnom, jugu i jugoistoku s Ličkim okružjem, dok se na zapadu i jugozapadu proteže do Jadranskog mora.

II. TLO I PODNEBLJE

Gorje u posjedu ove Imovne općine sastavljeno je iz kredne formacije (vapnenci, dolomiti, lapor, pješčenjaci i razni konglomerati). Glinena tla prekrivena su slojem humusa različite debljine. To su krški predjeli gdje kiše obilno padaju u ožujku i travnju, te u listopadu i studenom. Proljeća su kratka, jesen traje samo dva mjeseca, dok su zime duge i do 5 mjeseci, sa sniježnim pokriva-

čem od 1 do 2 m. Srednja godišnja temperatura iznosi 9,2° C, s maksimumom u srpnju, a studeni u siječnju.

Podneblje je kontinentalno do primorsko, vjetrovi su bura i jugo, koji ponekad ruše krovove.

Tlo i podneblje je nepovoljno za rast šume. Kasni proljetni mrazevi, te rani u jesen su učestali, kao i ljetni sunčožar koji nepovoljno utječe na bilje.

III. NALAZEĆE SE VRSTI ŠUMSKOG DRVEĆA

Glavne vrste šumskog drveća su: bukva (*F. sylvatica*), jela (*A. pectinata*), smreka (*P. excelsa*), hrast kitnjak (*Q. sessiliflora*) i druge vrste.

Šume su čiste i mješovite sastojine. Čistih bukovih šuma i drugih bjelogorica ima 105.513,73 k.j. (ili 60.718,95 ha), crnogorica 25.540 k.j. (ili 14.697,36 ha) i hrasta kitnjaka 6.837 k.j. (ili 3.934,44 ha).

Na dobroj stojbini bukva raste 120 do 150 godina, a može biti zdrava i do 200 godina na vapnenoj podlozi. Jela svojom visinom nadmašuje bukvu, pa je treba pomagati jer je potisnuta prekomjernim sječama. Hrast kitnjak zauzima manje površine, a odlikuje se trajnim drvetom. Smreka ne zaostaje za jelom i često je nadkriljuje.

Osim ovih glavnih vrsta prirodno dolazi crni bor (*P. nigra*) i obični bor (*P. sylvestris*) koji čine autohtone sastojine na manjim površinama, bijeli javor (*A. pseudoplatanus*) dolazi pomiješan s bukvom i jelom, zatim obični grab (*C. betulus*), brijest (*U. carpinifolia*), obični jasen (*F. excelsior*), brekinja (*S. terminalis*), mukinja (*S. aria*) i druge vrste.

Od grmova najčešća je obična ljeska (*C. avellana*), klen (*A. carpinifolia*), svib (*C. sanguinea*), dren (*C. mas*), trušljika (*C. oxiacantha*), crni trn (*P. spinosa*), bazga (*S. nigra*), tisa (*T. baccata*), divlja kruška (*P. communis*), ruj (*R. cotinus*) i dr.

IV. ODNOŠAJI VLASNIŠTVA

Prema zakonu iz 1879. šume su u posjedu i vlasništvu otočke imovne općine, a prema Zakonu iz 1860. godine ostala su sva prava pravoužitnika i to:

- Pravo na građevno i ogrijevno drvo svih mjesnih, crkvenih i školskih općina
- Pravo na građevno drvo svih krajiških zadruga, pašu, žirenje, nastor i dr.

Pravoužitnicima su priznata sva prava po Zakonu iz 1873. godine i nadopunom Zakona iz 1881. godine na

šumu i njene proizvode, uz poštivanje naputka o potrajanom gospodarenju iz 1852. godine.

Strah o ograničenju prava pravoužitnika nije bio opravдан, jer je kod diobe otočka imovna općina prošla puno bolje nego lička imovna općina.

Racionalno gospodarenje šumama bilo je uspostavljeno u otočkoj imovnoj općini, jer se je tako trajnim užitkom moglo udovoljiti svim ovlaštenicima.

V. DOSADAŠNJE GOSPODARENJE I SADANJE STANJE

A. Organizacija gospodarenja

Zakonom iz 1873. godine uređena je uprava i gospodarenje šumama krajiških imovnih općina. Prema

zakonu o vlasništvu iz 1871. godine sve mjesne općine (58) u okružju moraju sačinjavati jednu samostalnu cijelinu Imovnu općinu, dok djelokrug nekadašnjih pukov-

nija prelazi u Zastupstvo imovne općine. Tako je u bivšem otočkom okružju nastala Otočka imovna općina.

Autonomija imovne općine je u zastupstvu, koje se sastoji od određenog broja zastupnika mjesnih općina. Zastupstvo se biralo tako da su mjesne općine preko 3.000 stanovnika birale 2 zastupnika, a preko 7.000 stanovnika 3 zastupnika u trajanju od 3 godine.

Vrhovni nadzor nad imovnom općinom imala je država, odnosno Krajiška šumska uprava u Zagrebu putem povjerenika.

Odbor zastupstva vodio je brigu o ustroju Gospodarstvenog ureda, te o postavljanju osoblja za upravu i nadzor. Tako je 1879. god. ustrojen Gospodarsveni ured Otočke imovne općine sa sjedištem u Otočcu. Uvjeti za imenovanje osoblja i činovnika bili isti kao i za imenovanje zemaljske vlade.

Zakonom 1881. godine propisana je raspodjela dobiti nakon podmirenja pravoužitnika.

Osnovana je mirovinska zaklada u koju se je uplaćivalo 10 % čistih sveukupnih plaća. Uplata je prestala kada su kamate zaklade mogle podmiriti mirovinske obveze.

Šumarija	Proizvodna površina	Čistine i neplodno k.j.	Ukupno	Ukupnadrvna zaliha	Godišnji sječivi prihod m ³
I. OTOČAC	21.207,73	871,13	22.078,86	1.311.398	23.690
II. PERUŠIĆ	24.331,26	1.315,02	25.646,28	1.040.257	18.103
III. SINAC	17.990,31	1.014,71	19.005,02	1.263.060	22.362
IV. KORENICA	20.060,75	2.470,84	22.531,59	1.531.617	27.198
V. KRASNO	20.901,24	2.978,59	23.879,83	1.457.544	26.328
VI. ZAVALJE	23.456,10	1.302,78	24.758,88	2.048.181	42.210
Sveukupno k.j.	127.947,39	9.953,07	137.900,46	8.970.057	159.971
ha	73.629,15	5.727,64	79.356,79		

Na temelju naputka "B" i Zakona 1881. godine izvršena je nova procjena drvnih zaliha otočke imovne općine od 8.970.057 m³.

Prema prilogu "A" i "J" dati su podaci po šumarijama. Utvrđeni su rezovi i uređajni razredi, razmjer dobnih razreda, površina, drvna zaliha i godišnji sječni prihod. Prema prilogu "A" utvrđeno je 608.301 m³ drvne zalihe mladog drveća do 40 godina, 1.921.930 m³ srednjeg drveća 40 - 80 godina, te starog 6.439.826 m³ preko 80 godina.

Ovolika drvna zaliha osigurala je budućnost otočkoj imovnoj općini.

U navedenoj tablici prikazani su glavni uređajni podaci po šumarijama.

C. Komunikacije, prihod od drva i njegovanje šuma

Iskorištavanje drvnih zaliha najstarijeg dobnog razreda ovisno je od gustoće prometnica i željeznice. Prihod od šume pak ovisi o cestama, blizini mora i trgo-

Navedenom zakonu dodani su naputci:

- Za uređenje i uživanje šuma imovne općine
- Za procjenu i uređenje šuma potrajnog gospodarenja
- O službovanju i djelovanju organa nadzora, kraljevskog povjerenika, zastupstva, gospodarskog odbora i predsjednika; djelokrugu i dužnostima upravitelja, protustavnika gospodarskog ureda, te podčinjeih šumara i luga.

Zakoni 1871. 1873. i 1881. godine nisu od svih krajiških imovnih općina stvorili jednu instituciju, niti uredili status i jednaku prava osoblja i činovnika imovnih općina. Također nije bila uređena jednak mirovinska zaklada umirovljenika za sve općine.

Kako navodi Šandor Perc, djelovanje otočke imovne općine bilo je uspješno, te postoji nuda da će i druge imovne općine također rješiti svoje poslovanje na zadovoljavajući način.

B. Sadanje stanje zaliha i dobnih razreda

Gospodarenje šumama ove imovne općine sve do 1885. godine temeljilo se na podacima iz segregacijskog elaborata.

vačkih središta, kao što su Senj i Sv.Juraj.

Prihodi od drveta mogli su se realizirati tek nakon podmirenja pravoužitnika, koji godišnje troše 132.485 prm ogrijeva.

Glavni prihod od drveta svake godine je sve manji, sporedni prihodi su neznatni, što uzrokuje teškoće u poslovanju.

Njega šuma uspješno se obavlja prebornom sjecom najstarijeg razreda. Takav način prirodne obnove treba i dalje prakticirati, dok umjetnu pripomoć treba koristiti samo u slučaju elementarnih nepogoda. Pošumljavanje dolazi u obzir samo na čistinama i goletima. Količina utrošenih sredstava u njegu šuma, pošumljavanje i izgradnju šumskih puteva iskazana je u prilogu "E". Tako je do 1895. godine utrošeno na kulture 27.661,19 forinti, te na šumske puteve 29.809,96 forinti.

Kod podizanja kultura najviše se utrošilo u "Laudonov gaj" zbog vezanja živog pijeska. Pritom se najviše radio crni i obični bor te crna topola.

Na drugim čistinama sadila se smreka, ariš, jasen i pitomi kesten.

Osim toga njeguju se od koza uništene šume, koje se nakon toga bujno obnavljaju. Branjevine je pak teško održavati, ali je vidljiv rezultat i napredak.

D. Trgovina i šumska cijena

Trgovina drvetom bila je vezana za nekoliko tvrtki iz Senja, Sv. Jurja i Karlobaga. U tim izvoznim lukama bila su izgrađena stovarišta za smještaj drveta.

Zbog velikih udaljenosti do mora, cijene drveta su bile razvrstane u razrede, a prijevoz se uglavnom odvijao sa zapregom.

Prosječna cijena za 1 m³ tehničkog drva jele i smreke iznosila je 3 forinte, bukve 2,5 forinta, hrasta kitnjaka 5 forinti i javora 4 forinte.

Prostorni metar bukovog ogrijeva prodavao se po cijeni 0,60 do 1,2 forinte. Osim toga prodavala se i rezana građa. Drvo se prerađivalo u velikim količinama u klade, grede, vratila, vesla, jarbole, duge, šimlu, daske i letve.

Na području otočke imovne općine radila je samo jedna parna pilana u Štirovači u vlasništvu kraljevskog šumskog erara. Na ovom području radile su 32 vodene pile na rijeci Gackoj i jedna ciglana.

Kućni obrt bio je razvijen, a izrađivalo se razno suđe, posuđe, stolarija i slično. Zaposleno pučanstvo na preradi i obrtu uspješno je obavljalo sve poslove.

E. Upravno i čuvarsko osoblje

Šumama otočke imovne općine upravljao je Gospodarstveni ured u Otočcu, kojemu je bilo podređeno 6 šumarija sa 30 lugara, 30 podlugara i 10 lugarskih pomoćnika.

Gospodarsvenim uredom upravlja nadšumar, a u njegovom sastavu bio je procjenitelj, protustavnik i

pristav ili vježbenik. U šumarijama su postavljeni ispitani šumari, pristav i vježbenici.

Šumarije su udaljene od gospodarskog ureda: I Otočac 0 km, II Perušić 33 km, III Sinac 10 km, IV Korenica 54 km, V Krasno 21 km, VI Zavalje 67 km.

Šumarije Krasno i Zavalje osnovane su 1889. godine.

Upravno i čuvarsko osoblje bilo je nedostatno i ograničeno finansijskim mogućnostima imovne općine.

U prilogu "F" is казана су primanja službenika i činovnika.

F. Šumsko redarstvo

Šumsko redarstvo na području otočke imovne općine nije bilo kompletirano zbog pomanjkanja financijskih sredstava. Njihov najvažniji posao bio je na čuvanju i zaštitu šuma. Najveći neprijatelj šumi bio je čovjek, koji je počinio velike šumske štete i krađe drveta. Bilo je puno nesporazuma oko usurpacija, jer šume nisu bile omeđene, a krajšnici obično grade kuće i stanove u šumi i oko šume. Velike štete čini stoka u čemu se posebice ističe koza. Osim toga prisutne su velike štete od elementarnih nepogoda te požara i štetnika.

Svi ti problemi padali su na leđa šumskog redarstva.

Narod je bio na niskom stupnju razvoja, te šumu smatra Božjim darom. Šuma se prirodno uzgaja, zalijeva, raste po danu i po noći pa je zbog toga vječna. Iz takvog shvaćanja proističu i postupci naroda prema šumi.

U prilogu "G" is казане су uplaćene i odrđene šumske štete za razdoblje 1882 - 1895. godine, kada je uplaćeno 90.967 forinti, odnosno odrđeno 45.346 forinti.

U prilogu "H" is казан je broj i vrijednost šumskokvarnih prijava od 1879- 1895. godine po šumarijama.

Rim. br.	Šumarija	Broj šumsko-kvarnih prijava komada	Vrijednost prijava forinti
I.	OTOČAC	50.834	73.574,31
II.	PERUŠIĆ	45.341	75.725,05
III.	SINAC	45.226	73.031,45
IV.	KORENICA	41.566	71.682,36
V.	KRASNO	14.830	22.178,72
VI.	ZAVLJE	13.428	18.324,48
Svega:		211.225	334.536,37

VI. BUDUĆE GOSPODARENJE

a) Svrha gospodarenja

Glavna zadaća gospodarenja šumama Otočke imovne općine je potpuno osigurati prava pravoužitnika. Osim toga, unovčenjem preostale drvne mase treba osi-

gurati čim veće prihode radi podmirenja preostalih troškova poslovanja.

Pomanjkanje izvoznih puteva, kao i blizina naselja krajšnika te česte sječe, prouzročile su degradaciju šu-

ma. Nekontroliranim sječama i brstom koza i stoke mnoge visoke šume pretvorene su u šikare. U budućem gospodarenju treba uložiti mnogo truda i sredstava kako bi se spriječilo propadanje šuma. Zbog toga treba zabraniti nekontrolirane štete i uzgoj koza, te pošumiti goleti. Kako bi namirili svoja prava na ogrijevnom drvetu, pravoužitnici će iskorištavati ostatke u sječinama.

Uvođenje strogih mjeru čuvanja šuma često ne daje rezultata, jer krajišnici smatraju šumu božjim darom i jednim izvorom prihoda. U blizini naselja često se ne ma što sjeći, dok je prijevoz zapregama iz dalnjih šuma bio vrlo skup.

Sa šumama se u budućnosti mora gospodariti trajno i racionalno, jer će tako biti najviše koristi.

b) Razlozi na kojih se osniva uređenje šumskog gospodarstva

Ako razmotrimo naprijed opisane gospodarstvene značajke i svrhu gospodarenja vidjet ćemo da se uređenje šumskog gospodarstva u budućnosti mora prilagoditi stanišnim prilikama, u pogledu izbora vrste drveća, načina uzgoja i ophodnje. Uspijeh vegetacije ovisan je od dobrote tla i podneblja. Zbog toga treba dati prioritet vrstama koje ovdje dolaze prirodno, kao što su: bukva, jela, smreka, hrast kitnjak i bor.

Čiste sastojine čini bukva i manjim dijelom ostale vrste, koje treba pretvoriti u mješovite s jelom i smrekom. To će se postići gospodarenjem visokog uzgoja, ophodnjom od 120 godina, te izjadnačavanjem tekućeg i poprečnog prirasta. Glede stojbinskih prilika prebornom sjećom moguće je osigurati potrajanost prihoda zbog sređivanja abnormalnog stanja. U tu svrhu razdijeljena je 120 godišnja ophodnja u 3 gospodarska razdoblja po 40 godina.

VII. POSEBNI OPIS ŠUMAH I ODNOŠAJA DOBNIH RAZREDA

Iz svega što je do sada opisano i priloženo, stručnjaci će lako vidjeti stanje gospodarstva i šuma.

Šume ove imovne općine procijenjene su na 14,230.731 forintu. Ogoromne drvne zalihe mrtvi su kapital zbog pomanjkanja puteva i željeznice, pa zbog toga kod diobe nisu ni imale nikakvu vrijednost. Šume u

c) Procjena prihoda i postavljanje gospodarstvenih osnovah

Za procjenu prihoda od drveta služili su podaci iz Segregacijskog elaborata i nove izmjere 1885. godine. Kod revizije bilo je poteškoća jer šume nisu bile omeđene.

Potrajanost prihoda u šumama ustanovljena je po Hundeshagenu. Prema procjeni 1885. godine, ukupni godišnji prihod na drvu iznosio je: 34.258 m³ građevnog i 166.671 prm ogrijeva.

Ako od toga odbijemo pravoužitnike, ostaje višak za prodaju 27.789 m³ građevnog i 34.213 prm ogrijeva, koji se prodavao u Senju i Sv. Jurju.

Od toga viška živjela je imovna općina.

U prilogu "C" prikazan je prihod od doznaka za razdoblje 1879 - 1895. godina uz sniženu cijenu za četinjače 18.357,53 forinta, te listače 2.871,78 forinti.

U prilogu "D" prikazan je prihod od dražbenih zapisnika za razdoblje 1880 - 1895. godine u iznosu od 81.558,51 forinti.

Prilikom izrade osnove gospodarenja za prvo razdoblje od 40 god. (1886 - 1925) ustanovljen je za svaki uređajni razred red za sjeću. Red za sjeću dolazio je najprije u najstarijim uređajnim razredima. Bilo je slučajeva kad najstariji dobni razred nije mogao pokriti etat za 40 godina za trajanja I gospodarskog razdoblja, pa se manjak podmirivao u srednjedobnim razredima. Višak etata najstarijeg dobnog razreda čuvao se za II razdoblje, dok se pomladak nije podigao, najstariji dobni razred nije se mogao sjeći.

blizini bilo je lakše unovčiti, dok su neotvorene šume propadale. Jedino izgradnja prometnica može povećati prihod ove općine. Njezini troškovi sve su veći, a finansijska moć sve manja.

Opis šuma i dobnih razreda dan je u prilogu "A".

VIII. ODNOŠAJI POVRŠINE NASPRAM CIELOM PODRUČJU IMOVNE OBĆINE, PUČANSTVO I STANJE BLAGA

Kao što je već navedeno ukupna površina šuma i šumskih zemljišta iznosi 79.357 ha, te 44.091 ha nekulтивiranih i slabo kultiviranih pašnjaka. Ako od ukupnog broja stanovnika odbijemo pravoužitnike, tada 0,58 ha pašnjaka, dolazi po stanovniku odnosno 0,86 ha ispasišta u šumi, nakon odbitka neplodnog tla i branjevinu. Kada bi se općinski pašnjaci samo malo kultivirali mogli

bi preko ljeta prehraniti cijelokupnu stoku. Naime, u tom razdoblju konji i volovi ionako pretežno rade u šumi, pa jedino ovce koriste pašnjake. U proljeće i jesen, kada ne ma usjeva, stoka se obično zadržava u polju.

Na poboljšanju prilika vlasti bi mogle puno učiniti u koliko bi poticale i financirale radove na melioraciji pašnjaka.

IX. DOGODJAJI KOJI ŠTETNO DJELUJU U ŠUMSKOM GOSPODARSTVU

U šumskom gospodarstvu ponajprije štetno utječe neukost i primitivizam. Ako u moralnom pogledu i odgoju ne bude više napretka, a pučanstvo bude orijentirano samo na šumu, doći će do pogoršanja. Stanje će biti nepovoljnije ako se ne budu provodile uredbe o gospodarenju šumama. U tom kontekstu negativno djeluje isključiva orientacija pučanstva na šumu i njezine proizvode (građu, ogrijev, pašu, nastor i brst).

Stanje se još više pogoršava neracionalnim gospodarenjem i trošenjem, te kradom drveta. Šumske štete

su velike, broj prijava je sve veći, a sudski postupci su prespori i preblagi za počinjelje.

Velik je broj krupne stoke te ovaca i koza koje se ne hrane na jaslama, već u šumi. Za njihovu zimsku prehranu puk sprema brsnik u ogromnim količinama, dok okresana hrastova stabla upotrebljava za stožine. Takvi događaji i odnosi prema šumi povećavali su devastaciju šuma, te su se u gospodarenju šumama morale donositi i primjenjivati zakonske odredbe.

X. LOVSTVO, VOĆARSTVO I UGLJENARSTVO

Lovstvo je u povoju, lovačkih udruga nema, niti se lov iznajmljuje, već je kao besplatna zabava prepusten namještenicima, časnicima i dr.

Od korisne divljači najviše ima srna, zečeva, divokoza i raznih ptica. Od grabežljivaca ima dosta medvjeda, vukova, lisica, divljih mačaka, jazavaca i kuna. Od ptica jastrebova, velikog tetrijeba. Zanimljivo je da je tetrijeb bio uvršten u grabežljivce.

Lugarsko osoblje zaduženo je i za lovstvo. Međutim, osoblje je prezauzeto šumskim štetama i krađama te ne progoni zvijerokradice. O lovstvu ne postoje zakonski propisi, a za lovostaj nitko ne mari. Takvim nekontroliranim lovom broj divljači se stalno smanjuje.

Veliku korist i više reda u lovstvu donio je tzv. "Lovski zakon" te zakon o porezu na puške i lov.

Voćarstvo nije bilo napredno i tadašnje vlasti nastojale su osnivati voćarske rasadnike radi besplatne podjele. Tako je u Otočcu 1895. godine osnovan rasadnik krušaka i jabuka na površini od 6 k.j. U rasadniku se proizvodio velik broj voćnih sadnica, pa je uskoro i zatvoren.

Ugljenarstvo je bilo razvijeno samo za potrebe kovačija, dok prirodnih ugljenokopa nije bilo.

Statistički opis Imovne općine Otočac napisan je 1896. godine. Njegov autor Š. Perc na kraju zaključuje da će drugi biti bolji, ako ga bude pisao. Jedan primjerak bio je pohranjen u arhivi Šumarije Otočac, mjeseca travnja 1896. godine, koji je eto, slučajno sačuvan.

OSTALA SAZNANJA O DJELOVANJU OTOČKE IMOVNE OPĆINE

Otočka imovna općina kao gospodarstveni ured djelovala je pune 62 godine (1879 - 1941).

Uz sve nedaće koje su pratile ovu Imovnu općinu od njenog osnivanja, taksator Ilij i Č (1889) u svom članku opisuje stanje šuma otočke imovne općine. Prema njegovom opisu šume stradaju od velikih šumskih šteta. Za takvo stanje ne snose krivnju gospodarske osnove.

Broj pučanstva stalno raste, kao i veće potrebe na građevnom i ogrijevnom drvetu, što uzrokuje degradaciju i uništenje šuma.

Neracionalno gospodarenje šumama dovest će u pitanje i mogućnosti opskrbe pravoužitnika.

Svaka kuća troši 48 prm ogrijeva, dok brojna stoka zatire šumu. Taksator Ilij i Č (1889) zaključuje: "Dokle god naš graničar svoje blago bude u šumi hranio, a ne na jaslama polja svojih, dotle naše šume niti gospodarstvo zeleniti se neće".

Spomenuti taksator dalje opisuje loše stanje lugarske službe s velikim revirima, nestručno osoblje, slabe plaće, te nisko obrazovanje i moral osoblja. Uz sve nedaće posebno ističe potrebu za prosvjećivanjem pučanstva na uzgoju, zaštiti i čuvanju šuma.

Imovne općine iscrpile su svoju moć, čime su prestale udovoljavati svim obvezama.

Zastupstvo imovnih općina 1941. godine donosi odluku o ukidanju Imovnih općina, koje postaju vlasništvo države.

Konačno 17. 5. 1945. god. Sabor NR Hrvatske Zakonom proglašava šume Imovnih općina općenarodnim dobrom, čime je prestala s radom otočka imovna općina.

Iz obimnih tablica statističkog opisa, u prilogu je obavljen izbor podataka u izvornom ili skraćenom obliku kako slijedi:

Prilog "A" – Razdieljenje posjeda imovne obćine na šumarije, te uređajne razrede s naznakom površine, drvne gromade i razmjera dobnih razreda

Prilog "B" – Prihod od doznaka uz podpunu cenu od osnutka imovne obćine, mjeseca studena godine 1879. do konca godine 1895.

Prilog "C" - Prihod od doznaka uz sniženu cenu od osnutka imovne obćine, mjeseca studena godine 1879. do konca godine 1895.

Prilog "D" - Prihod od dražbenih zapisnicih od godine 1880. do konca godine 1895.

Prilog A.
Przedjeljenje..

Posjeda imovne občine na Šumarije, te uređaj, ne razređe se, narančom površine, druge gromade i razmjeru dobitnih razreda.

Imovna občina	Broj u jedno uređaj.		Primerj dobitni razreda		
	Naziv	pozv. bez sina	mlado do 40	nedjelo od 40 do god.	stara god. pre rali
Obrenovac	Kričkovac	1342132	13063	77350	154599
	Rompoljski vrh	2.2650.90	23403	11519	36440
	Rastovča	3.2299.20	32417	91684	66031
	Crno jezero	4.2128.75	39532	82791	15975
	Svirčevska	6.1691.67	17452	39747	31870
	Brušljan	7.2916.11	28725	93617	101405
	Bošto	8.510.58	1993	375	3902
	Vrbovice	9.3688.02	17396	61870	141679
	Vlčupno	- 92078.86	174321	665143	671934
	Čigle grede	14.5968.66	10057	38722	165344
	Ostrica	15.2099.11	5212	23697	38574
	Prisovac	16.1206.70	12203	13203	181446
	Šakovac	17.4185.23	3890	11910	101166
	Lisina	20.2024.95	19335	12446	31117
	Janjička kosa	21.2810.25	4277	13321	35106
	Gluman	22.1998.63	9112	44787	32901
	Vlčupno	- 2561629	65010	18116	71719

Prilog "B"

Razdoblje	Četinjače		Listače		Ukupno	
	m ³	forinti	m ³	forinti	m ³	forinti
1879-1895.						
Sveukupno	152151,41	398467,20	124055,00	237336,94	270206,41	635.804,14

Prilog "C"

Razdoblje	Četinjače		Listače		Ukupno	
	m ³	forinti	m ³	forinti	m ³	forinti
1879-1895.						
Sveukupno	46.751,21	18.357,53	32.019,56	2.871,78	78.770,77	21.229,31

Prilog "D"

Razdoblje	forinti
1880-1895.	
Svega:	81.558,51

Prilog "E"

Razdoblje	Kulture		Šumski putevi		Ukupno	
	forinti	forinti	forinti	forinti	forinti	forinti
1882.-1895.god.						
Sveukupno	27.661,19		29.809,96		57.441,15	

Prilog "G"

Razdoblje	Uplaćeno	Odrađeno	Ukupno
	forinti	forinti	forinti
1882.-1895.god.			
Sveukupno	90.967,92	45.346,61	136.314,53

Prilog F.
Ukaz

Oplaćo i inih berivih činovnika i službenika otočke imovne občine

Cast	činovnik	činovnik časnik sa odgovarajućim činom	časnik sa činom	časnik sa činom	časnik sa činom odgovarajućim činom	Ukupno no
w forintih						
časnik	1200	200	500	135	60	2095
časnik	1000	200	400	135	50	1785
časnik	800	150	-	105	50	1105
časnik	400	100	-	55	50	605
časnik	300	88	-	30	-	418
časnik	600	150	350	62	50	1213
časnik	400	100	350	31.5	50	931.50
časnik	360	60	-	24	-	444
časnik	300	26	-	-	-	336
časnik	240	26	-	-	-	276
časnik	180	-	-	-	-	180
časnik	150	-	-	-	-	150

Prilog "E" - Izdatak na kulture i šumske puteve od godine 1882. do kraja godine 1895.

Prilog "F" - Iskaz o plaći i inih berivih činovnika i službenika

Prilog "G" - Iskaz o vrsti uplaćenih i odrđenih šumskih šteta od godine 1882. do kraja godine 1895.

Prilog H.
Prilog K.

*Površina i površine občinskih pašnjaka
otočkog okružja. -*

Občina Broj	Upravna občina	Pucanovo dusa	Površina ratl. u hekt.		
				Stanje 1895. godine	Gotovina forinti
1	Otočac	6929	2496	311	
2	Prilog	5714	9595	1232	
3	Grač	6022	2852	1224	
4	Vrhovine	6549	5217	874	
5	Škare	3932	3347	745	
6	Zabav	2202	3034	848	
7	Sv. Juraj	4507	6602	224	
8	Jablundec	3713	5846	1508	
9	Bunic	6262	6687	149	
10	Khorenica	8747	10887	829	
11	Petrovoselo	4109	1033	1277	
12	Gravale	3057	2030	1055	
13	Perusić	6668	4969	924	
14	Griljanac	5767	6431	190	
15	Lapac	1810	593	1306	
16	Posinj	7561	4909	1305	
	<i>Ukupno:</i>	<i>13543</i>	<i>76618</i>	<i>15</i>	

* Od občine Lapac uleta su u obnovi samo mjesto Kruge i Nebljaje, što spadaju po diobi imovnoj občini otočkoj, a u današnjem političkom raspodjeljenju občini Lapac ličkog okružja. -

Prilog "H" - Iskaz o broju i vrednosti šumskokvarnih prijava od godine 1879. do konca godine 1895. (vidi tab. na str. 540.)

Prilog "I" - Stanje mirovinske zaklade lugara otočke imovne općine koncem 1895. godine

Stanje 1895. godine	Gotovina	Efekti
	forinti	forinti
Primitak	3.149,61	20.659,10
Izdatak	2.973,96	450,00
Ostatak	175,65	20.209,10

Prilog "J" - Pregledni iskaz o proizvodnji i ukupnoj površini pojedinih uređajnih razredah, njihovoj ukupnoj drvnoj zalihi, te godišnjem sjećivom prihodu (vidi tab. na str. 539.)

Prilog "K" - Iskaz pučanstva i površine občinskih pašnjaka otočkog okružja

Prilog "L" - Iskaz okružja otočkog o množini gospodarskih životinja po občinama 1895. godine

U 16 občina od 5.529 komada kopitara bilo je: pasuha 40, paripa 3.513, kobila 1.219, ždrebadi do 4 godine 368, mazga 365 i magaraca 24. Od dvopapkara bilo je: bikova 91, krava 9.739, volova 9.896 i teladi do 3 godine 7.529 komada.

Prilog "M" - Iskaz o dužnosti i uplati šumske štete za vrieme od godine 1879. do konca godine 1894.

Prilog "N" - Inventar otočke imovne općine osim suma procjenjenih kod diobe na vrednost od 14.230.731,73 forinti

Ukupna vrijednost inventara iznosila je 1895. godine 94.182 forinta.

Prilog "L"

Broj komada	Kopitari	Dvopapkari	Ovce	Koze	Svinje	Sveukupno
	5.529	27.255	59.901	8	6.675	99.368

Prilog "M"

Propisana dužnost do konca 1894. g.	Otplata do konca 1894. g.	Odrađeno do konca 1894. g.	Ukupna odradba i otpata do konca 1894. g.	Razlika 5-1-4
1	2	3	4	
forinti	forinti	forinti	forinti	forinti
197.216,07	87.296,02	42.088,64	129.384,66	67.831,41

LIČKA IMOVNA OPĆINA

Prema zakonu o ustanovama 1873. godine u Hrvatskoj je bilo predviđeno osnivanje 11 imovnih općina.

Međutim, jedna od njih, Lička imovna općina nije nikada konstituirana. Temeljem segregacijskog elaborata i

diobene odluke 1880. godine Lička imovna općina dobila je u vlasništvo 89.707 k.j. (51.623,20 ha) šuma i drugih zemljista u vrijednosti 5.772.513,86 forinti (Ojurović 1998.).

Segregacijski postupak za ovu općinu nikad nije završen iako su šume kartirane i inventarizirane. Lička imovna općina nije nikada osnovana zbog nekvalitetnih i nedostupnih šuma. Zastupstvo Ličke imovne općine nije htjelo prihvati i potpisati diobenu odluku centralne komisije, jer nije moglo ispuniti prava pravoužitnika. Uz to nije mogla osigurati niti sredstva za poslovanje iz svojih vlastitih prihoda. U izvješću Trgovačke obrtne komore u Senju 1876. god. piše da su šume ove imovne općine nepristupačne. Prostiru se u vrletnoj Velebitskoj planini, dok samo manji dio Mazinske planine leži na 500 - 800 m n.m. Lička imovna općina tražila je subvenciju od države, koju nikada nije dobila. Zbog toga njen zastupstvo nije pristalo na diobenu odluku.

Lički pravoužitnici – krajišnici zadržali su i dalje svoja servitutna prava u državnim šumama prema pro-

pisima iz 1860. godine. Prava pravoužitnika bila su tada administrativno ograničena samo na one šume koje su diobenom odlukom iz 1880. god. trebale pripasti ličkoj imovnoj općini.

Podjela državnih šuma ličkog okružja (pukovnije) na šume imovne općine i državne šume imala su samo administrativni karakter radi lakše administracije i njihovog korištenja i servitutnih prava. Šume ličke pukovnije ostale su i dalje državne bez obzira na njihovu podjelu u Segregacijskom elaboratu.

Pravoužitnički katastar nije sastavljen, nego samo liste ličkih krajiških mjesnih općina, koje su obavljale krajišku dužnost. Na temelju liste mjesnih općina, pravoužitnici su stekli pravo servituta u državnim šumama. Tako je zadnja lista sastavljena 1904. godine.

Perušić (1929) je prikazao osnovno uređenje podataka za šume ličke imovne općine kako slijedi:

P o v r š i n a h a				
Visoke šume	Niske šume	Pašnjaci	Neplodno	Svega
37.219,73	13.449,99	3.175,24	1.665,93	55.510,89

Navedene površine više su za 3.887,69 ha (55.510,89 - 51.623,20 = 3.887,69) nego što su bile određene diobenom odlukom. Naime, naknadno se us-

tanovilo da su površine pojedinih katastarskih čestica veće od prikazanih u diobenoj odluci.

D r v n a z a l i h a m³		
Visoke šume		Niske šume
Četinjače	Listače	Sveukupno
301.947,00	5.732.277,00	188.300,00
		6.222.524,00

Kraljevski šumarski ured u Otočcu za državne šume, ujedno je upravljao i šumama ličke imovne općine. Državnim šumama upravljale su državne uprave u Gospiću, Karlobagu, Sv. Roku i D. Lapcu.

Preseljenjem Kraljevskog šumarskog ureda iz Otočca u Sušak 1907. god. ništa se bitno nije promijenilo sve do 1930. godine. Tada su od 44 sreza formirane gospodarske jedinice koje su bile označene velikim slovima abecede. Tako su nastale gospodarske jedinice A, B, C, D i E, koje su bile bez servitutnih opterećenja (državne) dok su G i H gospodarske jedinice bile izlucene za pokriće potreba pravoužitnika - krajišnika.

Postojeće državne uprave Gospić, Karlobag, Sveti Rok i Donji Lapac nisu posvećivale veliku pozornost čuvanju servitutnih šumarija, jer su smatrale da takvo rješenje ima privremeni karakter.

Glavni krivac za nezadovoljavajuće stanje bila je odgovorna vlast, jer između ostalog blago je kažnjava-

Slika 2. Zgrada bivšeg Kraljevskog šumarskog ureda u Otočcu do njegovog preseljenja u Sušak 1907. godine. Izgradena je u središtu grada nasuprot sadašnje šumarije Otočac. Sada je u njoj Gospodarska komora Ličko-senjske županije.
(Foto: M. Vučelić)

la počinitelje šumskih šteta. Povećanje šumskih šteta i pučanstva odlučno je utjecalo na devastaciju šuma i postanak šikara.

Direkcija šuma u Sušaku 1925. godine započela je radove melioracija ličkih šikara, provođenjem resurekcijskih sječa i pošumljavanjem goleti.

Osnova za podizanje šikara i goleti ličkih šuma izrađena je u Sušaku i odobrena 1933. godine. U takvim degradiranim sastojinama treba favorizirati bukvu kojoj stanište najbolje odgovara. Ona inače dolazi od prirode pa je treba vratiti na površine gdje je nestala i nekad bila. Kod pošumljavanja uglavnom se preporuča sadnja običnog bora.

ZAKLJUČAK:

Dosadašnja publicirana građa o povijesti ličkog šumarstva vrlo je skromna, pa svako novo saznanje predstavlja prilog njezinu boljem i potpunijem saznanju.

Zahvaljujući spletu sretnih okolnosti sačuvan je u Šumariji Otočac originalni dokument o djelovanju otočke imovne općine za razdoblje od početka njezinog djelovanja 1879. do 1895. godine. Uz to su u ovom radu korišteni i drugi podaci, kako bi se kompletirao rad otočke imovne općine od 1896. godine do njezinog ukidanja 1941. godine, zajedno sa ličkom imovnom općinom.

Navedene dvije imovne općine zauzimale su znatne površine Like i **to u pravilu degradiranih šuma. Njihovim uključivanjem u imovne općine nastavljen je djelomični trend devastaacije od mnogobrojnih pravoužitnika i stoke.** Uza sve propuste uvjetovane takvim prilikama, ipak su imovne općine odigrale pozitivnu ulogu u sveukupnom gospodarenju svojih šuma. Pronađeni detaljni podaci visoko stručnog statističkog opisa šumarstva otočke imovne općine u opširnom tekstu i nekoliko postojećih tablica, doprinijeli su boljem upoznavanju ličkog šumarstva, ali i sveukupnog našeg šumarstva.

Otočka imovna općina zauzimala je 79.357 ha, a od toga 73.629 ha (93 %) šume, 4.660 ha (6 %) čistina i 1.068 ha (1 %) neproduktivnog tla. Od 8.970.057 m³ ukupne drvne zalihe ili 122 m³/ha bilo je 608.301 m³ (7 %) mladog drveća starosti do 40 godina, 1.921.930 m³ (21 %) srednjeg drveća starosti od 40 - 80 godina, te 6.439.826 m³ (72 %) starog drveća iznad 80 godina. Prosječna drvna zaliha je 122 m³/ha i u šest šumarija kreće se u rasponu od 75 m³/ha (Šumarija Perušić) do 174 m³/ha Šumarija Zavalje. Procijenjena vrijednost šuma je 14.230.732 forinta, a inventara samo 94.182 forinta. Godišnji sječivi prihod je 159.971 m³, od čega pravoužitnici troše 91.415 m³, pa preostaje 68.556 m³ za ostale potrebe i prodaju. Prosječna je cijena m³ tehničkog drva jele i smreke 3 forinta, bukve 2,5 forinta, hrasta kitnjaka 5 forinta, javora 4 forinta i bukovog ogrijeva 0,6 do 1,2 forinta/prm.

Na podizanje kultura utrošeno je 27.661 forinta, a na izgradnju šumskih komunikacija 29.810 forinta.

Na prostoru otočke imovne općine živi 83.540 stanovnika. Od ukupne površine pašnjaka 44.091 ha to je

svega 0,52 ha po stanovniku, što nije dovoljno za život . 99.368 kom. gospodarskih životinja, kojima treba osigurati pašu i sijeno. U tome su najbrojnije ovce, koje čine gotovo 60% (59.901 kom) ukupnog broja gospodarskih životinja.

Šumske štete su znatne, jer je podneseno 211.225 prijava u vrijednosti 334.536 forinti. Senj i Sv. Juraj su glavne izvozne luke za različite drvne sortimente (klade, grede, vratila, vesla, jarbole, duge, šimlu, daske, letve i ostalo). Uz postojeću pilanu u Štirovači, rade još 32 vodene pile na rijeci Gacki i jedna ciglana. Lovstvo još nije organizirano, pa je zbog toga bez naknade prepusteno pojedincima za zabavu.

Šumarski stručnjak Šandor Perc i ostali ukazuju na propuste u gospodarenju šumama otočke imovne općine. **Veliki je pritisak na šume, jer graničar smatra da se blago može isključivo hraniti u šumi. Dok je tako, zaključuju šumarski stručnjaci, šuma se zeleniti neće. Osim toga loše je stanje lugarske službe, koje je slabo plaćeno. Na kraju najveće štete čini stanovništvo, jer vrlo slabo poznaje šumarstvo.** U tom pogledu tek predstaje krupni zadaci na njegovom prosjećivanju.

Lička imovna općina naprosto nikada nije osnovana zbog nekvalitetnih i neotvorenih šuma. Međutim, kod diobene odluke 1880. godine dodijeljena joj je sveukupna površina od 55.511 ha, odnosno 50.670 ha šuma sa sveukupnom drvnom zalihom od 6.222.524 m³ u vrijednosti od 5.772.514 forinti.

Pravoužitnici na području ličke imovne općine zadržali su i dalje svoja servitutna prava u državnim šumama.

Iako je gospodarenje u otočkoj imovnoj općini bilo popraćeno mnogim nedostacima, **ipak se treba zapitati što bi se dogodilo da uopće nije bilo nikakve šumarske organizacije. U tom kontekstu gospodarenje tim šumama svakako je odigralo pozitivnu ulogu.** Nastavak gospodarenja nakon II. svjetskog rata tim šumama značio je novi kvalitetni pomak, koji je zasigurno počivao, između ostalog, i na temeljima dotadašnjeg rada otočke imovne općine.

LITERATURA

- Ilijić, D., 1899: Memorandum upravljen na kralj. vel. župana Ličko-krbavske županije u pogledu stanja šuma otočke imovne općine, Šumarski list br. 2, 45–61, Zagreb
- Golia, A., 1917: Uredovna zbirka šumarskih propisa, Zagreb
- Kesterčanek, F., 1882: Prilozi za povijest šuma i šumskog gospodarstva kod Hrvata, Šumarski list 2, 13–24, 57–67, 117–134, 165–181, 279–301, 313–327, Zagreb
- Kosović, B., 1914: Prvi šumarski stručni opis i nacrt šuma na Velebitu, Velikoj Kapeli od dalmatinske međe do Mrkoplja i Ogulina, Šumarski list 4–16,
- 68–86, 133–145, 170–189, 208–223, 250–266, 305–319, 356–376, 476–488, Zagreb
- Ojurović, R., 1998: Povijesni razvoj uređivanja bukovih šuma i Lici, Magistarski rad 1998. godine
- Perc, Š., 1895: Otočka imovna općina, 1895. godine, Statistički opis uprave i gospodarenja šumah od 1879.–1895. godine
- Perušić, A., 1929: Krajiške imovne općine u Hrvatskoj, Šumarski list 58–65, Zagreb
- Vojna krajina, Opća enciklopedija leksikografskog zavoda, strana 650, Izdanje 1969., Zagreb

SUMMARY: There has been very little research into the history of forestry in Lika so far. The exhaustive and expertly devised "Statistical analysis of forest administration and management in the Municipality of Otočac from its beginning in 1879 to this end in 1895" by Šandor Perc, head forester and a renowned forestry expert, offers an insight into an important period in the history of forestry in Lika. A brief survey of forestry in Lika during the period of the Military Border, complemented with other data on the activities and work of its municipalities is also given.

The "Statistical analysis of the Municipality of Otočac" gives a detailed description of geographical, vegetative, silvicultural, property-rights, organisational and social conditions as well as overall management, and is accompanied with several tables. Only some most important data will be given here. The Otočac municipality covered 79,375 ha, of which 73,629 ha (93 %) were forests 4,660 ha (6 %) clear land, and 1,068 (1%) unproductive land. The growing stock amounted to 8,970,057 m³ (122 m³/ha), the annual prescribed yield was 159,971 m³, and the value of forests was estimated at 14,230,732 forints. Annually, 91,415 m³ or 132,485 prm were given to usfruct, leaving 68,556 m³ for sale and other needs.

Although the Municipality of Lika was never actually established, an area of 55,511 ha was allotted to it by the share decree of 1880, of which 50,670 ha were forests containing a growing stock of 6,222,524 m³ (123 m³/ha), and the estimated forest value was 5,772,514 forints.

Extensive rights to the usufruct of the forests in the Otočac and Lika Municipalities had a decisive influence on the management of these municipalities. Still, the period of the municipalities in Lika was successful. After the Second World War a new unified forestry organisation in Lika was established based on the municipalities and benefiting from their successes.

Key words: municipality, area, annual prescribed yield, estimated value of forests, usufruct.